

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE OKUMA YAZMA ÖĞRETİMİ: ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Necdet TAŞKIN ⁽¹⁾, Ramazan SAK ⁽¹⁾, İkbal Tuba ŞAHİN SAK ^{(1)*}

¹Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

ÖZET

AMAÇ: Çocukları ilkökula hazırlamak, okul öncesi eğitimin amaçlarından biridir. Bu hazırlık sürecinde, çocukların çeşitli gelişimsel özellikleri kazanması beklenmekte, okuma yazmaya hazırlık becerileri desteklenmektedir. Ancak, çocuğun okuma yazmayı ne zaman öğrenmesi gerektiği tartışılan bir konudur. Özellikle, 4+4+4 eğitim sistemi ile çocuğun okula başlama yaşı ve okuma yazma öğrenmesi için en ideal yaşı ne olduğu veya okul öncesi eğitim döneminde çocuğa okuma yazma öğretmenin mümkün olup olmadığı yeniden tartışılmaktadır. Okul öncesi eğitim programında okuma ve yazma öğretimi olmamasına rağmen, okul öncesi eğitim kurumlarında zaman zaman bu yönde uygulamalara rastlanılmaktadır. Okul öncesi eğitimde okuma yazma öğretilmesi gibi bir uygulamanın, okul öncesi öğretmenleri ve ilkökul öğretmenlerini doğrudan etkileyeceği açıktır. Bu nedenle de, bu çalışma hem okul öncesi hem de ilkökul öğretmenlerinin okul öncesi dönemde okuma yazma öğretilmesi ile ilgili görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM: Bu nitel çalışmaya 30'u okul öncesi öğretmeni, 30'u da sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 60 öğretmen katılmıştır. Veri toplamak için öğretmenlerle birebir görüşmeler yapılmış ve okul öncesinde okuma yazma öğretilmesi ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Veri analizi için, kesme ve sınıflandırma (cutting and sorting) tekniği kullanılmıştır.

BULGULAR: Çalışmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlası (n=42) okul öncesi dönemde okuma yazma öğretilmesinin doğru olmadığını ifade etmişler ve bu görüşlerini destekleyecek çeşitli gerekçelere dikkat çekmişlerdir. Bununla birlikte bazı öğretmenler (n=15) okul öncesi dönemde okuma yazma öğretilebileceğini vurgularken yalnızca bir ilkökul öğretmeni okul öncesi dönemde çocuklara okuma yazma öğretmenin gerekli olduğunu dile getirmiştir.

SONUÇ: Okul öncesi ve ilkökul öğretmenlerinin okul öncesi dönemde okuma yazma eğitimi ile ilgili görüşleri benzerdir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlası bu dönemde okuma yazma öğretilmemesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bunun gerekli olduğunu vurgulayan yalnızca bir öğretmen vardır. O da ilkökul öğretmenidir.

Anahtar kelimeler: okul öncesi eğitim, okuma yazma eğitimi, öğretmen görüşleri

GİRİŞ

Çocukların dinleme, konuşma ve okuma yazmaya ait becerilerinin gelişimi bebeklik yıllarına kadar uzanmaktadır. Anne babalar bebeklerine resimli çocuk kitabı okuduklarında, kitabın tutulması, sayfaların çevrilmesi, okumanın belli bir hız ve tonlamayla yapılması ve yazıların farkına varılması gibi bazı erken okuma becerilerini geliştirmeye başlamış olurlar (Trawick - Smith, 2014). Araştırmacılar (Laly, 2010; Morrison, 2014), çocuklarda okuma yazma becerilerinin formal eğitimden çok önce başladığını iddia etmektedirler. Okuryazar olma süreci, diğer bir ifade ile okuma ve yazılı dil edinimi gelişimin sürekliliğinin bir parçasıdır. Çocuklar gelişimsel olarak sürekli ilerleyen bu sürece daha okula gelmeden doğal yollarla katılmaktadırlar. Çocukların çevrelerinde gördükleri farklı yazılara dikkat kesildiklerini, bazılarını tanıdıklarını, kimi zaman da adeta okuduklarını gözlemek mümkündür.

Okul öncesi çağdaki çocukların okuma yazmaya hazırlık becerilerinin gelişimi diğer alanlarındaki gelişimlere benzerlik göstermektedir. Söz konusu bu beceriler, diğer gelişim alanlarındaki beceriler gibi çevrelerindeki uyarıcılar yolu ile edinilmektedir.

*Sorumlu Yazar: (Yrd. Doç. Dr. İkbal Tuba Şahin Sak, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, 0432 225 1701, ikbalsak@yyu.edu.tr)

Çocukların ‘basit, ilkel okuma yazma’ olarak ifade edilen bu becerileri, okuma yazma ile ilgili zengin uyarıcıların bulunduğu çevrede doğal olarak gelişmektedir. Ancak tüm anne baba ve okul öncesi öğretmenlerinin, çocuğun var olan bu doğal gelişiminden haberdar olduğunu söylemek güçtür (Üstün, 2007).

Yaşamın ilk yıllarından itibaren doğal bir süreç içinde ortaya çıkan okuma yazma becerilerinin gelişiminde başta okul öncesi öğretmenleri olmak üzere çocuğun yakın çevresini oluşturan yetişkinlerin önemi büyüktür. Çocuklar bu becerilerini geliştirebilmek için öğretmenlerin yönlendirmelerine ve cesaretlendirip desteklemelerine gereksinim duyarlar. Öğretmenler, ilkokula hazırbulunuşluk düzeyini arttıracak çok çeşitli deneyimleri çocukların yaşamalarına olanak tanımaktadır. Türkiye’deki okul öncesi eğitimin temel amaçlarından biri olan, “çocukları ilkokula hazırlamak ve ilkokul için gerekli becerilerin kazandırılmasına destek olmak” (MEB, 2013, s. 10) öğretmenlerin sorumluluğundadır. Ayrıca ilkokula geçişte çocukların işini kolaylaştıracak ve sonraki yaşamlarında kullanacakları okuma yazma gibi temel becerileri kazandırmada ve okula/okuma yazmaya karşı çocukta olumlu bir tutum oluşturmada öğretmenlerin rolü yadsınmaz (Taşkın, 2014; Üstün, 2007).

Öğretmenler okul öncesi çocuğuna çeşitli uyaranlar sunarak ve üç boyutlu materyaller ile onların etkileşimini sağlayarak ilkokula hazırlık sürecini destekler. Yoğurt mayalama, kilden, çamurdan evler yapma, bloklarla yapılar inşa etme, kumdan kaleler yapma, başka çocuklarla birlikte bir şeyler üretme gibi etkinliklerin, çocukların nöronlarının gelişimi için zengin duyu aktiviteleri olduğunun bilinmesinde yarar vardır. Çocukların bebekliklerinden itibaren karşılaştıkları resimli çocuk kitapları, maruz kaldıkları görsel, işitsel ve yazılı medya, akranları ve yetişkinlerle kurdukları iletişim ve etkileşim, oynadıkları farklı türden oyunlar ile edindikleri deneyimler, çocukların bütünsel olarak ilkokula hazır olmalarını olumlu bir şekilde etkilemektedir (Taşkın, 2013).

Farklı desenlerde yapılan geniş ölçekli araştırmalar (Cabell, Justice, Konold ve McGinity, 2010; Frede, Jung, Barnett ve Figueras, 2009), okul öncesi dönemde desteklenen yazı, ses ve sözcük farkındalığı gibi okuma yazma becerilerinin çocukların formal eğitime başladıkları ilkokuldaki okuma yazma becerilerinin gelişimini desteklediğini; başka bir deyişle okuma yazmanın temelini oluşturduğunu göstermektedir. Söz konusu çalışmalar, erken yaşta okuma yazma becerilerin desteklenmesinin sözel, dilsel kavrama, telaffuz, harf ve sözcük bilgisi gibi sözel dil becerilerinin gelişimi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Okul Öncesi Eğitim Programında okuma yazmaya hazırlık çalışmalarının kapsamı genişletilerek ilk kez hem yazı farkındalığı hem de okuma farkındalığı ile ilgili kazanım ve göstergelerin programa dâhil edildiği görülmektedir (MEB, 2013).

Okul öncesi eğitim kurumlarında okuma yazmaya hazırlık çalışmaları kapsamında yapılan etkinlikler ile çocukların ilkokula geçişini kolaylaştırmak ve hazırbulunuşluk düzeylerini arttırmak amaçlanmaktadır. Nitekim MEB Okul Öncesi Eğitim Programı (2013, s. 44)’nda okuma yazmaya hazırlık çalışmaları için: “Kesinlikle okuma ya da yazma öğretmek amacını taşımamaktadır. Programda okuma ve yazma öğretimi yoktur. Harfleri göstermek ve harfleri yazdırmak da yoktur” vurgusu yapılmaktadır. Okul öncesi eğitim programında okuma ve yazma öğretimi olmamasına rağmen, okul öncesi eğitim kurumlarında zaman zaman bu yönde uygulamalara rastlanılmaktadır. Oysa söz konusu

program kapsamında ülkemizde öğretmenlerden beklenen çocuklara okuma yazma öğretmekten ziyade, okuma yazma sürecine ilişkin dinleme-konuşma, ses farkındalığı, görsel ayırt etme, sözcük dağarcığı, görsel okuryazarlık, çizgi çalışmaları gibi çok çeşitli becerileri geliştirmeleridir.

Bilindiği üzere okul öncesi eğitim programlarına dâhil olmuş çocukların bir kısmı, her ne kadar yetişkinlerin okuma yazma faaliyetleriyle tipatıp aynı olmasa da okul öncesi dönemde erkenden okuma yazmaya başlarlar. Aslında çocukların gerek ev ortamlarında gerekse sınıflarında okuma ve yazmalarını fark etmek her zaman kolay olmamaktadır. Başta oyunları olmak üzere farklı etkinlikleri dikkatle gözlemlendiğinde, çocukların öykü oluşturma, işaretler ve semboller çizme, bazı harfler yazmada gayet aktif oldukları görülebilmektedir (Trawick - Smith, 2014).

Bazı çocuklar kendilerine özgü okuma şekilleri sergilerken, bazı çocuklar da okuma yazmayı bildiklerini ve çevrelerindeki yetişkinlerin de kendi yazdıklarını okuyabileceklerini düşünürler. Araştırmalar (Wu, 2007; Neuman, 2006), okuma yazmanın ilk denemelerini temsil eden bu tür ilkel sayılabilecek karalamaların ve 'mış gibi okuma'ların, çocukların daha sonra edinecekleri okuma yazma becerileri ile doğrudan ilişkili olduğunu ileri sürmektedir. Okul öncesi çağ çocuklarının yazılı materyallere ilgisi ve bu materyalleri deşifre etme becerisi, okumanın öğrenileceği ilkökul yıllarına kadar aşamalı olarak gelişir (Trawick – Smith, 2014).

Okul öncesi yıllarda çocukların sahip oldukları okuma yazma becerileri, kimi zaman kendi meraklarından kaynaklanabileceği gibi kimi zaman da doğrudan okuma yazma öğretimi ürünü olabilmektedir. Özellikle Türkiye’de 4+4+4 kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modeli ile birlikte çocuğun okula başlama yaşı ve okuma yazma öğrenmesi için en ideal yaşı ne olduğu veya okul öncesi dönemde çocuğa okuma yazma öğretmenin mümkün olup olmadığı yeniden tartışılmaktadır. Okul öncesi eğitimde okuma yazma öğretilmesi gibi bir uygulamanın, okul öncesi ve ilkökul öğretmenleriyle birlikte çocukları da etkileyeceği açıktır. Bu bağlamda okul öncesinde okuma yazma öğretilmesi ile ilgili okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin ne olduğu araştırmaya değer bir konu olup araştırmanın problemi oluşturmaktadır. Bu araştırmada, okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin, okul öncesi dönemde okuma yazma öğretimi hakkındaki görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Yöntem

Bu çalışmada, eğitimle ilgili çalışmalarda yaygın olarak kullanılan temel nitel araştırma (basic qualitative research) yöntemi kullanılmıştır. Merriam’ın (2009) bu yöntemi açıklarken kullanmış olduğu ifadelerle uygun olarak, çalışmanın verileri okul öncesi ve sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmeler yoluyla toplanmış ve temel olarak, öğretmenlerin belirli bir durumla ilgili görüşlerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Çalışmanın katılımcıları

Çalışmanın katılımcıları, çalışmanın amacına uygun zengin veri alınabilecek kişilerin belirlenmesine imkân tanıdığı için amaçlı örnekleme (purposeful sampling) yöntemi ile seçilmiştir (Bernard ve Ryan, 2010). Çalışmaya 30’u okul öncesi, 30’u da sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 60 öğretmen katılmıştır.

Çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin tamamı kadinken, çoğunluğu (n=26) devlet okullarında görev yapmaktadır. Yine çoğunluğu (n=22) okul öncesi öğretmenliği lisans programı mezunuyken, 8’i çocuk gelişimi ve eğitimi bölümünden mezun olmuştur. Çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin deneyim süreleri 1 yıl ile 7 yıl arasında değişmektedir.

Katılımcı sınıf öğretmenlerinin 22’si erkek, 8’i kadındır ve bir öğretmen dışında diğerleri devlet okulunda görev yapmaktadır. Öğretmenlerin çoğu (n=27) sınıf öğretmenliği lisans programı mezunu olmakla birlikte, tarih (n=2) ve ziraat mühendisliği (n=1) bölümlerinden mezun sınıf öğretmenleri de bu çalışmanın katılımcıları arasındadır. Çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin deneyim süreleri 1 yıl ile 11 yıl arasında değişmektedir.

Veri toplama süreci

Veri toplama sürecinde okul idaresi veya okul sekreterliği yoluyla öğretmenlerle iletişime geçilmiş ve 100’e yakın öğretmene çalışmanın amacı ile ilgili bilgi verilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden 60 gönüllü öğretmen gönüllü katılım formu imzalayarak görüşmelere katılmıştır. Görüşmeler, öğretmenlerin istekleri doğrultusunda, okullarında uygun olan mekânlarda birebir şekilde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde katılımcılardan da onayı alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmelerde öğretmenlere tek soru sorulmuş ve okul öncesinde okuma yazma öğretilmesi ile ilgili görüşlerini nedenleri ile açıklamaları istenmiştir.

Veri analizi

Veri analizi için, öncelikle görüşmeler deşifre edilmiştir. Çalışmanın verileri, araştırmacıların ikisi tarafından tekrar tekrar okunmuş ve verilerle ilgili genel bir fikir edinildikten sonra analiz edilmeye başlanmıştır. Bu çalışmada nitel veri analizi için kesme ve sınıflandırma (cutting and sorting) tekniği kullanılmıştır. Kesme ve sınıflandırma tekniğine göre, öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar anlam bütünlüğü teşkil edecek şekilde kesilmiş ve arkasına katılımcının kod adı ve alanı (K₁, okul öncesi öğretmeni şeklinde) yazılarak, masa üzerine rasgele şekilde sıralanmıştır. Ardından benzer noktalara vurgu yapan alıntılar bir araya getirilmiştir (Ryan ve Bernard, 2003). Analizler sonunda, çalışmaya katılan öğretmenlerin, okul öncesi dönemde okuma yazma öğretimi (1) olmamalı, (2) olabilir veya (3) olmalı şeklinde görüş belirttikleri bulunmuştur.

BULGULAR

Çalışmaya katılan okul öncesi ve sınıf öğretmenlerine okul öncesi dönemde çocuklara okuma yazma öğretilmesi ile ilgili görüşleri sorulduğunda, öğretmenler öncelikle bu durumlar ile ilgili görüşlerini dile getirmişler ve ardından da neden bu şekilde düşündüklerini açıklamışlardır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlası (n=42) okul öncesi dönemde okuma yazma öğretilmesinin doğru olmadığını ifade etmişlerdir. Okul öncesinde okuma yazma öğretilmesine karşı olan okul öncesi (n=20) ve ilkokul (n=22) öğretmenlerinin sayısı hemen hemen aynıdır. Katılımcı öğretmenler, bu duruma karşı çıkmalarına, çocukların özellikle ilkokula başladıkları dönemde çeşitli sorunlar yaşayabileceğini gerekçe göstermişlerdir. Örneğin, hem okul öncesi (n=13) hem de ilkokul (n=15) öğretmenlerine göre, bir çocuk ilkokula okuma yazma bilerek başladığında, diğer arkadaşları okuma yazma öğrenirken sıkılabilir ve ekinliklere karşı isteksiz olabilir. Bu durumla ilgili olarak okul öncesi öğretmenlerinden biri (K₂₁),

öğretmenlerin iş yükünün artacağına da dikkat çekerek şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bir çocuk okuma yazmayı bilerek ilkokula başladığında, öğretmen sınıftaki diğer çocuklara okuma yazma öğretirken sıkılacak, boş kalacak ve sınıfın düzenini olumsuz etkileyecektir. Bu nedenle öğretmen o çocuğa ekstra etkinlikler hazırlamak zorunda kalacak, bu da öğretmen için yeni bir iş olacaktır.”

Bazı öğretmenlere (n=12) göre okul öncesi dönemde çocuğa okuma yazma öğretirken kullanılan yöntem çok önemlidir ve veliler ya da okul öncesi öğretmenlerinin uygun yöntemi bilmemesinden veya ilkokul öğretmeninden farklı yöntemler kullanmalarından doğabilecek yanlışların düzeltilmesi zordur. Bu nedenle de okul öncesi dönemde okuma yazma öğretilmemelidir. Bu görüş çoğunlukla ilkokul öğretmenleri (n=8) tarafından dile getirilirken, bir okul öncesi öğretmeni (K₂), bir şeyi çocuğa sıfırdan öğretmenin yanlış öğretileni düzeltmekten hem daha kolay olacağını hem de daha az zaman alacağını vurgulamıştır. Bir sınıf öğretmeni (K₃₀) ise görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Çocuk, okul öncesi dönemde okuma yazmayı aileden de okul öncesi öğretmeninden de öğrense standart ve doğru bir yöntemle öğrenmiş olmayacak. Yöntemdeki bu farklılıklar, çocukların okuma yazma becerilerinde de farklılıklara ve yanlışlıklara neden olacak.”

Çalışmaya katılan bazı öğretmenler ise (n=9) okul öncesi dönemde okuma yazma öğrenmenin çocuğun arkadaşları ile uyumunda bazı sorunlar yaratabileceği görüşündedirler. Bu görüş daha çok ilkokul öğretmenleri (n=7) tarafından dile getirilirken onlardan biri (K₅₇), okuma yazma bilerek çocuğun arkadaşlarından bir adım önde ilkokula başlayacağını ve bunun da arkadaşlarıyla uyumunu ve paylaşımını olumsuz etkileyeceğini ifade etmiştir.

Çalışmaya katılan bazı öğretmenlerin (n=5) vurguladığı bir diğer neden ise, okul öncesi dönemde okuma yazma öğretiminin çocukların gelişim özelliklerine uygun olmamasıdır. Bu nedeni dile getiren öğretmenlerden dördü okul öncesi öğretmeni olmakla birlikte onlardan biri (K₁₇) görüşlerini açıklarken çocuğun gelişimsel önceliklerine vurgu yapmış ve daha kalem tutmayı beceremeyen, annesinden ayrıldığı için ağlayan, arkadaşlarıyla iletişim kurmakta zaman zaman zorluk çeken bir çocuğun okuma yazma gibi bir önceliği olamayacağını ifade etmiştir. Bu nedene vurgu yapan tek ilkokul öğretmeni (K₅₄) ise görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Bence okul öncesi dönemde okuma yazma öğretilmemelidir. Okul öncesi öğretmeni çocuğun gelişimine uygun olarak okuma yazma ile ilgili bir farkındalık kazanmasını sağlamalıdır. Ancak çocuğun zihninde bu farkındalığın oturması gerekmektedir ki; bu da zaman alacak bir süreçtir. Bu nedenle esas etkinliklerin uygulanması için doğru zaman ilkokuldur.”

Ayrıca, bazı ilkokul öğretmenleri (n=5), sınıfta istenmeyen davranışları arttıracığı, bazı okul öncesi öğretmenleri (n=2) ise, okul öncesi eğitimin amacına ve okul öncesi öğretmenin aldıkları eğitime uygun olmadığı için okul öncesi dönemde okuma yazma öğretmenin doğru olmayacağını dile getirmişlerdir.

Bununla birlikte, okul öncesi dönemde çocuğa okuma yazma öğretilebileceğini dile getiren öğretmenler de (n=15) vardır. Bu görüşte olan okul öncesi öğretmenleri (n=9), bu durumun olumsuz yönleri olabileceği gibi olumlu yönleri de olacağı üzerinde durmuşlardır. Örneğin bir okul öncesi öğretmeni (K₁₁), ilkokula okuma yazma bilerek gelmenin çocuğu arkadaşlarıyla bazı deneyimleri paylaşma şansından alıkoyacağını ancak bu durumun vereceği özgüven ve başarı hissini de göz ardı edilemeyecek kadar değerli olduğunu vurgularken, bir başkası (K₂₃, okul öncesi öğretmeni), okul öncesi öğretmenin yöntemle ilgili hatalar yapabileceğini ancak okuma yazma bilmenin de çocuğun öğrenme sürecine erken başlamasını sağlayarak onu ilkokula tam olarak hazır hale getireceğini vurgulamıştır. Yine bu görüşte olan okul öncesi öğretmenlerinden biri (K₂₉), böyle bir uygulamanın mümkün olduğunu ancak burada ilkokul öğretmenin öneminin göz ardı edilmemesi gerektiğini dile getirmiş ve şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bence çocuğa okul öncesi eğitimde okuma yazma öğretilbilir. Ancak burada ilkokul öğretmeni önemli bir faktördür. Çünkü ilkokula başladığında çocuk bilinçli bir öğretmene denk gelirse ve öğretmen çocuğun okuma yazma bilmesini avantaja çevirirse, bu durum çocuk için faydalı olacak ve çocuğun başarısını arttıracaktır. Ancak, öğretmen çocuğun bu durumunu bir sorun olarak algıyorsa çocuk geri planda kalacak ve sıkılacaktır.”

Okul öncesi dönemde çocuğa okuma yazma öğretmenin mümkün olabileceğini ifade eden ilkokul öğretmenleri (n=6) ise, bu konuda ilkokul öğretmenine büyük görev düştüğünü, dezavantaj olabilecek bir durumun öğretmen tarafından tamamen avantaja çevrilebileceğini dile getirmişlerdir. Bu öğretmenlerden birine (K₅₉) göre, eğer ilkokul öğretmeni okuma yazma bilen çocuğu ekstra etkinlikler hazırlayarak veya planlarını çocuğun bireysel ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenleyerek desteklerse, hem o çocuk için hem de diğer çocuklar için bu durum olumlu olabilir. Bir başka sınıf öğretmeni (K₆₀) ise şu ifadelerle görüşlerini açıklamıştır:

“Bence okul öncesi dönemde çocuğa okuma yazma öğretilmesi, çocuğun ilkokulda zaman zaman sıkılmasına neden olur ama etkili bir ilkokul öğretmeni ile bu durumun üstesinden gelinebilir. Ayrıca, okul öncesi dönemde okuma yazma bilmenin, çocuğun dil gelişimine ve kelime hazinesinin gelişimine önemli katkıları vardır ki bu katkılar olumsuz yönlerinden daha ağır basmaktadır.”

Son olarak, bir ilkokul öğretmeni (K₅₅), çocuklara okuma yazmanın okul öncesi dönemde öğretilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Bu görüşünü açıklarken de, çocukların okuma yazma gibi en temel beceriyi kazandıktan sonra ilkokul sürecinde ilerlemelerinin çok daha hızlı olacağını gerekçe göstermiştir.

TARTIŞMA

Çalışmanın bulgularına göre, katılımcı öğretmenlerin yarısından fazlası okul öncesi dönemde okuma yazma öğretilmesinin doğru olmadığını ifade etmişlerdir. Okuma yazma öğretilmesine karşı olmalarının gerekçesi olarak, çocukların özellikle ilkokula başladıkları dönemde çeşitli sorunlar yaşayabilmelerini göstermişlerdir. Bu sorunlardan bazıları, çocukların ilkokula başlayınca sıkılacakları veya okuma yazma etkinliklerine karşı isteksizlik duyacakları şeklindedir. Bunun yanı sıra, bazı öğretmenler okul öncesi öğretmenlerinin uygun yöntemi bilmemesinden veya ilkokul öğretmeninden farklı yöntemler kullanmasından doğabilecek yanlışların düzeltilmesi zor

olacağından okuma yazma öğretilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler okul öncesi dönemde okuma yazma öğretiminin çocukların gelişim özelliklerine uygun olmamasını dile getirirken, bazıları da böyle bir beceriye sahip olan çocuğun ilkökula başladığında, sınıfta istenmeyen davranışlara neden olabileceği ve arkadaşlarıyla uyum sorunları yaşayabileceği için okul öncesi dönemde okuma yazma öğretilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Burada belirtilen bulguların çoğunluğu alanyazınla paralellik göstermektedir. Örneğin, Taşkın, Katrancı ve Uygun (2014)'un çalışmasına katılan sınıf öğretmenleri, çocukların okul öncesi dönemde okuma yazma öğrenmelerinin birinci sınıfta yanlış yazma, okuldan sıkılma, bıkmaya ve gerileme gibi bazı sorunları beraberinde getirebileceğini vurgulamışlardır. Şahin, Sak ve Tuncer (2013)'in yaptıkları çalışmada da okul öncesi ve sınıf öğretmenleri bu çalışmadaki öğretmenler tarafından dile getirilen sebeplerin tamamını okul öncesinde okuma yazma öğretilmemesi için sebep olarak belirtmişlerdir. Yine bu çalışmaya katılan öğretmenler tarafından belirtilen, okuma yazmaya karşı isteksizlik ve yanlış yöntem kullanımından kaynaklı sorunların düzeltilmesinin zorluğu gibi sebepler, Başar (2013) ve Yapıcı ve Ulu (2010)'nun çalışmalarıyla da doğrulanmaktadır. Başar (2013), okul öncesi dönemde okuma yazma öğrendikten sonra ilkökula başlayan çocukların heceleyerek okuduklarını, dik ve büyük harflerle yazdıklarını ve yazmaya karşı isteksiz olduklarını belirlemiştir. Yapıcı ve Ulu (2010) ise, çalışmalarına katılan sınıf öğretmenlerinin, okul öncesi öğretmenleri tarafından programları dışında olan okuma yazma becerilerinin öğretilmesinin, ilkökulda çocukların okulu hafife almalarına ve okula gitmek istememelerine neden olduğunu ifade etmişlerdir. Yıldızbaş ve Parlakyıldız (2004) da, okul öncesi dönemde yapılan okuma yazma çalışmalarının çocukların okuma yazmayı öğrenmelerinde yetersiz kaldığını ve süreci olumsuz etkilediğini dile getirmişlerdir.

Bu çalışmaya katılan öğretmenler tarafından ifade edilen okuma yazma öğretiminin çocukların gelişim özelliklerine uygun olmadığı görüşü alanyazınla çelişmektedir. Oktay (2013) 4-5 yaşlarında, zekâ düzeyi yüksek çocukların ilgi duymaları ve doğru bir şekilde yardım almaları durumunda okumayı erken öğrenebileceklerini belirtmiştir. Bu durumda bu çalışmadaki öğretmenlerin okul öncesi dönemde okuma yazma öğretiminin çocukların gelişim özelliklerine uygun olmadığına dair görüşlerinin yanlış olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin bu yanlış algıya sahip olmalarında okula başlama yaşını okuma yazma öğretimi için bir kriter olarak almış olabilecekleri düşünülmektedir.

Bir diğer bulguya göre, çalışmadaki okul öncesi öğretmenleri okul öncesi dönemde okuma yazma öğretiminin okul öncesi eğitimin amacına ve okul öncesi öğretmenlerinin aldığı eğitime uygun olmayacağından, öğretilmesini doğru bulmadıklarını dile getirmişlerdir. Bu görüş, çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin yeni mezun olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Çünkü yeni mezun öğretmenler, bilgilerinin yeni olmasının da etkisiyle hem okul öncesi eğitimin amaçlarına hem de aldıkları eğitime bağlı olarak okul öncesi öğretiminin yeterliklerine hâkim durumdadırlar. Ayrıca, öğretmenlik mesleğini icra etmeye başladıklarında bütün durumları lisans sürecinde aldıkları eğitime göre sorgulama gereği duymaktadırlar.

Bazı öğretmenler okul öncesi dönemde çocuğa okuma yazma öğretilebileceğini ve bu durumun bazı olumlu etkilerinin olabileceğini dile getirmişlerdir. Örneğin, ilkökula okuma yazma bilerek gelmenin çocuğa başarı hissi vermesi ve özgüvenini arttırması, onu ilkökula tam olarak hazır hale getirebilmesi olumlu etkilerden bazılarıdır. Bu bulguyla

paralel olarak, Şahin, Sak ve Tuncer (2013)’in çalışmasına katılan öğretmenler de okuma yazma bilerek ilkokula başlamanın bu tür olumlu etkilerinin olabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca, bazı öğretmenler, okul öncesi dönemde çocuğa okuma yazma öğretilebileceğini ve bu durumun ilkokul öğretmenleri tarafından tamamen avantaja çevrilebileceğini belirtmişlerdir. Örneğin, okuma yazma bilen çocuğa ekstra etkinlikler hazırlayarak veya planlarını çocuğun bireysel ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenleyerek destekleyebilmesi durumunda okuma yazmanın öğretilebileceğini vurgulamışlardır. Bu şekilde düşünen öğretmenlerin okuma yazma öğretiminde ilkokul öğretmenin hayati bir rolü olduğunu, dolayısıyla çocuğun bu durumdan avantajlı olarak çıkmasının ilkokul öğretmenin bakış açısına ve davranışlarına bağlı olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Çalışmanın katılımcılarından sadece bir ilkokul öğretmeni, çocuklara okuma yazmanın okul öncesi dönemde öğretilmesi gerektiğini dile getirmiş ve çocukların bu temel beceriyi kazandıktan sonra ilkokul sürecinde ilerlemelerinin çok daha hızlı olacağını gerekçe göstermiştir. İlk okuma ve yazma süreci eğitim ve öğretimin en önemli ögesi olarak kabul görmekte ve başarılı bir şekilde gerçekleştirilmemesi durumunda ilerleyen dönemlerde hem akademik hem de duygusal sıkıntılara sebep olacağı düşünülmektedir (Başar, 2013). Okuma yazmaya geçmenin ilkokul 1. sınıfta hem öğretmenlerin hem de anne babaların en önemli gündem maddesi olmasından dolayı, bu çalışmadaki öğretmenin de okuma yazmaya geçmeyi bundan sonraki eğitim sürecinin belirleyicisi olarak görüyor olması mümkündür.

Çalışmadaki tüm katılımcılarının görüşleri göz önünde bulundurulduğunda çoğunlukla okul öncesinde okuma yazma öğretiminin uygun olmadığı görüşü hâkim durumdadır. Bu bulguya paralel olarak Tuğluk, Kök, Koçyiğit, Kaya ve Gençdoğan (2008) da çalışmalarında okul öncesi öğretmenlerinin okuma yazmaya hazırlık çalışmalarını kavram öğretimi ve okuma etkinlikleri ile sınırladığını, çocuklara isimlerini nasıl yazacaklarını öğretme, harflerin fonetik olarak nasıl ifade edileceğini öğretme, büyük harf ile küçük harf arasındaki farkı öğretme ve harf öğretme gibi daha kapsamlı okuma yazmaya hazırlık etkinliklerine daha az yer verdiklerini belirlemişlerdir. Bununla birlikte, Başar (2013) bazı okul öncesi öğretmenlerinin çevrenin beklentilerine cevap vermek, çevreye kendini kabul ettirmek kaygısıyla okuma yazma çalışmaları yaptıklarını belirtmiştir. Bu tür farklı bulgulara dayanarak, okul öncesi öğretmenlerinin çoğunlukla okuma yazmaya hazırlık etkinliğinde okuma yazma öğretimi yapmadıkları söylenebilir, çünkü 2013 okul öncesi eğitim programında da açık ve net bir şekilde şu ifadeler yer almaktadır: “Programda okuma ve yazma öğretimi yoktur. Harfleri göstermek ve harfleri yazdırmak da yoktur.” (MEB, 2013, s. 44).

SONUÇ

Bu çalışmanın bulguları ışığında, anne babaların ve eğitimcilerin bilinçsiz bir şekilde çocuklara okuma yazma öğretmeye kalkışmak yerine onları okuma yazma öğrenmeleri için en iyi şekilde hazırlamalarının daha doğru olacağı düşünülmektedir (Razon, 1987). Özellikle okul öncesi öğretmenleri, okul öncesi programında da vurgulandığı gibi görsel algı, işitsel algı/fonolojik farkındalık, dikkat ve hafıza, temel kavram, problem çözme ve tahmin, kalem kullanma ve el becerisi, öz bakım becerilerini geliştirme, güven ve bağımsız davranış geliştirme, sosyal ve duygusal olgunluk geliştirme, okuma yazma farkındalığı ve motivasyon geliştirme, duyu eğitimi ve nefes ritim çalışmaları ile ilkokula hazırlıkta temel olan becerileri desteklemelidir (MEB,

2013). Ancak sınıf öğretmenleri de, sınıflarına gerek kendiliğinden gerekse okul öncesi öğretmeni veya ebeynlerinin desteği ile okuma yazma öğrenerek gelmiş çocuklar varsa bunları en doğru şekilde desteklemeli, ekstra etkinliklerle ve sınıfta onlara farklı görevler vererek çocukların bu durumunu hem kendileri hem de sınıf arkadaşları için bir avantaja çevirmelidir.

Bundan sonraki çalışmalarda, bu ve buna benzer araştırmalarda öğretmenler tarafından dile getirilen “ilkokula okuma yazma bilerek başlayan çocukların karşılaşılabileceği olumsuz durumlar”la ilgili daha detaylı ve somut bilgiler edinilmesi için, ilkokula okuma yazma bilerek başlayan çocukların farklı becerileri geçerli ve güvenilir araçlarla test edilebilir. Bununla birlikte, ilkokula okuma yazma öğrenmiş olarak gelen çocuklara, bu becerinin hangi yöntemlerle ve kimler tarafından kazandırıldığı da bir başka çalışmanın konusu olabilir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

- Başar, M. (2013). Okuma yazma öğrenerek ilkokula başlayan çocukların karşılaştıkları sorunların değerlendirilmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 1(1), 275-294.
- Bernard, H. R. & Ryan, G. W. (2010). *Analyzing qualitative data: Systematic approaches*. Thousand Oaks, Calif: Sage.
- Cabell, S.Q., Justice, L.M., Konold, T.R., & McGinity, A.S. (2010). Profiles of emergent literacy skills among preschool children who are at risk academic difficulties. *Early Childhood Research Quarterly*, 26, 1-14.
- Frede, E., Jung, K., Barnett, W.S., & Figueras, A. (2009). *The APPLES Blossom: Abbott preschool program longitudinal effects study (APPLES) preliminary effects through 2nd grade*. New Brunswick, NJ: National Institute for Early Education Research.
- Lally, J.R. (2010). School readiness begins in infancy. *Phi Delta Kappan*, 92(3), 17-21.
- MEB. (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Morrison, G.S. (2014). *Fundamentals of early childhood education*. NJ: Pearson Education Inc.
- Neuman, B.S. (2006). The knowledge gap implications for early education. S. Neumann ve D. Dickinson (Eds.) *Handbook of early literacy research* içinde. NY: Guilford Press.
- Oktay, A. (2013). *İlköğretime hazırlık ve ilköğretim programları*. A. Oktay (Ed.), *İlköğretime hazır oluş ve hazırlık oluşu etkileyen temel faktörler içinde* (s. 23-36). Ankara: Pegem Akademi.
- Razon, N. (1987). Çocuğa hangi yaşta okuma öğretilmeli? *Aile ve Çocuk Dergisi*, 6.

- Ryan, G. W., & Bernard, H. R. (2003). Techniques to identify themes. *Field Methods*, 15(1), 85-109.
- Şahin, İ. T., Sak, R., & Tuncer, N. (2013). Okul öncesi ve birinci sınıf öğretmenlerinin ilköğretime hazırlık sürecine ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1691-1713.
- Taşkın, N. (2013). İlköğretime hazırbulunuşluk ve hazırbulunuşluğu etkileyen faktörler. T. Erdoğan (Ed.), *İlkokula hazırlık ve ilkokul programları* içinde. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Taşkın, N. (2014). İlkokula hazır olma. F. Turan ve A. İpek (Ed.). *Çocuk gelişimi II* içinde, Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Taşkın, N., Katrancı, M., & Uygun, M. (2014). Okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin okul öncesindeki okuma-yazmaya hazırlık sürecine ilişkin görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(4), 1102-1119.
- Trawick-Smith, J. (2014). *Erken çocukluk döneminde gelişim: Çok kültürlü bir bakış açısı*. B. Akman (Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tuğluk, İ. H., Kök, M., Koçyiğit, S., Kaya, H. İ., & Gençdoğan, B. (2008). Okul öncesi öğretmenlerinin okuma-yazma etkinliklerini uygulamaya ilişkin görüşlerin değerlendirilmesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 72-81.
- Üstün, E. (2007). *Okul öncesi çocuklarının okuma yazma becerilerinin gelişimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Wu, L. (2007). Children's graphical representations and emergent writing: Evidence from children's drawings. *Early Childhood Development and Care*, 177, 235-253.
- Yapıcı, M., & Ulu, F. B. (2010). İlköğretim 1. sınıf öğretmenlerinin okul öncesi öğretmenlerinden beklentileri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(1), 43-55.
- Yıldızbaşı, F., & Parlakyıldız, B. (2004). *Okul öncesi eğitimde öğretmenlerin okuma yazma hazırlık çalışmalarına yönelik uygulamaların değerlendirilmesi*. Bildiri, XIII. Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulmuştur (Malatya, Türkiye).